

ZNACZENIE WARTOŚCI CHRZEŚCIJAŃSKICH W WYCHOWANIU DZIECI W WIEKU PRZEDSZKOLNYM WŚRÓD RODZICÓW ZE ŚRODOWISK WIEJSKICH I MIEJSKICH

THE IMPORTANCE OF CHRISTIAN VALUES IN THE UPBRINGING OF PRESCHOOL CHILDREN AMONG PARENTS LIVING IN RURAL AND URBAN AREAS

Nazaruk Stanisława^{1(A,B,C,D,E)}, Marchel Joanna^{1(D)}, Kruszewska Aleksandra^{2(F)}

¹Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, Polska

²Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. J. Długosza w Częstochowie, Polska

¹Pope John Paul II State School of Higher Education in Biała Podlaska, Poland

²Jan Długosz University in Częstochowa, Poland

Nazaruk, S., Marchel, J., Kuszewska, A. (2020). Znaczenie wartości chrześcijańskich w wychowaniu dzieci w wieku przedszkolnym wśród rodziców ze środowisk wiejskich i miejskich/ The importance of Christian values in the upbringing of preschool children among parents living in rural and urban areas, *Rozprawy Społeczne/Social Dissertations*, 14(3), 88-101. <https://doi.org/10.29316/rs/126311>

Wkład autorów/
Authors' contribution:
A. Zaplanowanie badań/
Study design
B. Zebranie danych/
Data collection
C. Dane – analiza i statystyki/
Data analysis
D. Interpretacja danych/
Data interpretation
E. Przygotowanie artykułu/
Preparation of manuscript
F. Wyszukiwanie i analiza
literatury/
Literature analysis
G. Zebranie funduszy/
Funds collection

Tabele/Tables: 6

Ryciny/Figures: 0

Literatura/References: 17

Otrzymano/Submitted:
04.05.2020

Zaakceptowano/Accepted:
11.08.2020

Streszczenie

W artykule zaprezentowano wyniki badań, które przeprowadzono wśród rodziców zamieszkałych w na terenie miasta Biała Podlaska i w powiecie białskim.

Materiał i metody. Badania o charakterze diagnostycznym przeprowadzono w 6 wybranych przedszkolach samorządowych na terenie miasta Biała Podlaska i powiatu białskiego w woj. lubelskim. Metody badań ilościowe – sondaż diagnostyczny. Narzędzie badawcze – kwestionariusz ankiety własnego autorstwa.

Wyniki. Zaobserwowano różnice w preferowanych wartościach wśród badanej grupy rodziców.

Wnioski. Rodzice, do wartości o priorytetowym znaczeniu zaliczają te, które determinują ich życie w rodzinie. Zaliczają do nich szczególnie miłość do potomstwa, szczęście w rodzinie, zdrowie. Proces wprowadzenia w wartości chrześcijańskie jest dla rodziców szczególnie ważny na etapie rytów, czyli ustanowionych i powszechnie przyjętych obrzędów religijnych.

Przedszkole/szkoła w opinii badanych jest ważną instytucją społeczną wspomagającą wysiłki rodziców w wychowywaniu dzieci zgodnie z wartościami chrześcijańskimi.

Słowa kluczowe: rodzice, dziecko, wartości chrześcijańskie, środowisko zamieszkania

Summary

The article presents the results of pilot studies which were performed among parents living in the town of Biała Podlaska and in Biała Podlaska district.

Material and methods. Method – diagnostic survey

Results. The results indicated differences in values preferred by the surveyed parents. It was observed that relating to Christian values depended on performed life roles which were to large extent determined by the tradition and social identity in which parents had been brought up.

Conclusions. The results of this research showed that introducing a child to the world of Christian values depended particularly on parents and the family environment. It also turned out that in this process parents looked primarily to educational establishments to get support. In the majority of cases, parents positively evaluated the cooperation with these institutions regarding the performance of a child-rearing function.

Keywords: parents, child, living environment, Christian values, environment

Adres korespondencyjny: Stanisława Katarzyna Nazaruk, Zakład Pedagogiki, Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II, Sidorowska 95/97, 21-500, Biała-Podlaska, Polska; e-mail: stnazaruk@poczta.onet.pl, <http://orcid.org/0000-0001-5620-3980>

Copyright by: Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, Stanisława Nazaruk

Czasopismo Open Access, wszystkie artykuły udostępniane są na mocy licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-użycie niekomercyjne-na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-NC-SA 4.0, <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>).

Wprowadzenie

Świat, w którym żyjemy jest światem wartości. Można w nim wyróżnić wartości moralne, religijne, ekonomiczne, estetyczne, prawne. Wartości w życiu każdego człowieka mają fundamentalne znaczenie i pod wpływem interioryzacji stają się normami postępowania. Jeśli niektóre z nich są przez człowieka szczególnie wysoko cenione i preferowane, to tworzy się wówczas hierarchia wartości (Stróżeński, 1981). Wartości wynosimy przede wszystkim z domu rodzinnego. Matka i ojciec to osoby dla dziecka najważniejsze – wprowadzają dziecko w świat, który dla nich samych jest ważny, czyli w ich świat wartości. W rodzinie możliwe jest przekazywanie i przyswajanie wartości na bazie mechanizmów identyfikacji, naśladowania i modelowania. Kiedy dzieci uczęszczają do przedszkola, a potem do szkoły, to do grona osób uczestniczących w przekazie wartości dołącza także nauczyciel. Osoby ważne w życiu dziecka przekazują dziecku wartości, które są dla nich istotne i które ujawniają się w ich stosunku do świata, aktywności, tworzeniu relacji, wypowiedziach sądach, a więc w różnorodnych przejawach codziennego życia. Proces ten zaczyna się praktycznie od najwcześniejszego etapu życia dziecka w trakcie pierwotnej socjalizacji. Drogą identyfikacji z systemem wartości dominujących w naturalnym środowisku dziecka, jest naśladowanie zachowań rodziców i postaw uznanych przez rodziców za wartości autoteliczne. Wartościowanie i wychowywanie to procesy, które dzieją się równocześnie. Wprowadzanie dziecka w świat wartości odbywa się poprzez konkretne działania. Osoby ważne dla dziecka, czyli rodzice, muszą pamiętać, że poprzez swoje zachowanie są dla dziecka wzorem, autorytetem, a równocześnie przyczyniają się do tworzenia fundamentu jego tożsamości. Należy zauważyć, że wprowadzanie dziecka w świat wartości przez rodziców to długotrwały i jednocześnie złożony proces, podlegający wielorakim uwarunkowaniom. Niektóre z nich pochodzą ze środowiska rodzinnego, w którym przebiega wychowanie, inne tkwią w samym dziecku. Warto jednak zauważyć, że ów proces nie przebiega w sposób prosty i nieskomplikowany. W zderzeniu z cywilizacją, kulturą konsumpcji i tzw. nowoczesnością wartości autoteliczne mogą zostać zastąpione kulturą symboliczną odwołującą się w sposób powierzchowny do zachowań wyrosłych jedynie z tradycji i obrzędowości. Równocześnie należy pamiętać, że rodzice są pierwszymi nauczycielami swoich dzieci i mają prawo do tego by szkoła, którą wybrali dla swoich dzieci, nie kwestionowała wartości i przekonań uznanych przez rodziców za najważniejsze. Polski system oświaty ustawowo gwarantuje rodzicom i ich dzieciom swobodę wyznawania własnej religii oraz prezentowania przekonań religijnych. W tym kontekście autorki artykułu podjęły próbę odpowiedzi na pytanie czy rodzice wychowujący potomstwo i identyfikujący się z systemem warto-

Introduction

The world we live in is a world of values. There are moral, religious, economic, aesthetic and legal values. Values in the life of every person are of fundamental importance and, under the influence of interiorization, they become norms of behavior. If some of them are highly valued and preferred by man, then a hierarchy of values is created (Stróżeński, 1981). The values come primarily from the family home. The mother and father are the most important people for the child – they introduce the child to a world that is important to them, i.e. their world of values. In the family, it is possible to transmit and assimilate values based on mechanisms of identification, imitation and modeling. When children attend kindergarten and then school, the teacher also joins the group of people participating in the transmission of values. People important in the life of a child convey to the child values that are important to them and which are revealed in their attitude to the world, activity, creating relationships, expressed judgments, and thus in various manifestations of everyday life. This process begins practically from the earliest stage of a child's life during primary socialization. The way of identification with the system of values dominating in the child's natural environment is to imitate the behavior of parents and attitudes recognized by parents as autotelic values. Valuation and education are processes that happen simultaneously. Introducing a child to the world of values takes place through specific actions. People important to the child, i.e. parents, must remember that by their behavior they are an example and authority for the child, and at the same time contribute to the foundation of its identity. It should be noted that introducing a child into the world of values by parents is a long-term and at the same time complex process, subject to multiple conditions. Some of them come from the family environment in which the upbringing takes place, others are in the child himself. It is worth noting, however, that this process is not simple and uncomplicated. In the collision with civilization, the culture of consumption and the so-called with modernity, autotelic values can be replaced with a symbolic culture that refers in a superficial way to behaviors arising only from tradition and rituals. At the same time, it should be remembered that parents are the first teachers of their children and have the right to ensure that the school they choose for their children does not question the values and beliefs considered by the parents as the most important. The Polish education system statutorily guarantees parents and their children the freedom to profess their own religion and present their religious beliefs. In this context, the authors of the article attempted to answer the question whether parents bringing up children and identifying with the system of Christian values take these values into account in their daily practice. From this point of view, it was also considered

ści chrześcijańskich uwzględniają te wartości w codziennej praktyce. Za istotne z tego punktu widzenia uznano także poznanie opinii rodziców na temat roli instytucji edukacyjnych takich jak przedszkole, w kształtowaniu, zgodnie z wolą rodziców, chrześcijańskiej osobowości dziecka. Podejmując badania na ten temat, za główny punkt odniesienia przyjęto obszar badań pedagogicznych z uwzględnieniem ich utylitarnego charakteru w edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej, co jest zgodne z zainteresowaniami badawczymi autorek.

Definiowanie pojęcia wartości

Celem wprowadzenia do badanego zagadnienia niezbędne wydaje się choćby wycinkowe przybliżenie problematyki związanej z rozważaniami na temat pojęcia wartości. Dokonując przeglądu literatury można odnaleźć wiele definicji opisujących pojęcie wartości. Mimo trudności z określeniem i zdefiniowaniem wartości, to emanacja wartości na życie społeczne jest jednak pewna. Według amerykańskiego psychologa Milтона Rokeacha wartości to „trwałe przekonanie, że określony sposób postępowania lub stan końcowy jest osobiście lub społecznie bardziej pożądany niż przeciętny sposób postępowania czy stan końcowy” (Czerwińska-Jasiewicz, 2005, s. 54). Można uznać, że dla Rokeacha wartości stanowią swoiste dyrektywy wyznaczania celów i postępowania pożądanego lub unikania niepożądanego.

W kontekście pedagogiki – zdaniem ks. Marka Dziewieckiego, wartości można określić jako „ (...) odkryte, w oparciu o doświadczenia psychopedagogiczne, normy i zasady postępowania, które umożliwiają rozwój wychowanka oraz osiągnięcie stałej satysfakcji z życia. Wartości powinny być, zatem określane w oparciu o doświadczenia pedagogiczne. Jest to możliwe, gdyż nie wszystkie sposoby postępowania ze strony wychowanka prowadzą do jego rozwoju i do osiągnięcia satysfakcji. Wartości są, więc faktem empirycznym wynikającym z analizy ludzkiego doświadczenia w odniesieniu do procesów rozwoju i wychowania. Nie wynikają, zatem jedynie z założeń i postulatów filozoficznych, moralnych czy religijnych. Podlegają weryfikacji empirycznej, gdyż postępowanie sprzeczne z tymi wartościami prowadzi do zaburzeń rozwoju wychowanka, do wyrządzenia krzywdy sobie i innym” (Dziewiecki, 1998, s.10).

W inny sposób pojmuje wartości Romuald Rybicki. Autor sprzeciwia się koncepcjom filozoficznym, uznającym, że źródłem wartości jest jedynie Bóg. Człowiek, który został stworzony przez Boga jest wolny i dlatego w imieniu Boga sam stwarza wartości (Rybicki, 1994). Niemniej jednak można w nich znaleźć cechy wspólne, opisujące wartość jako coś, co jest ważne oraz bardzo pożądane przez jednostkę bądź grupę społeczną.

important to learn about the parents' opinions on the role of educational institutions, such as kindergarten, in shaping, in accordance with the parents' will, the child's Christian personality. When undertaking research on this subject, the main point of reference was the area of pedagogical research, taking into account its utilitarian nature in preschool and early school education, which is in line with the research interests of the authors.

Defining the concept of value

In order to introduce the examined issue, it seems necessary to at least briefly approximate the issues related to the considerations on the concept of value. While reviewing the literature, one can find many definitions describing the concept of value. Even though it is difficult to define and define values, the emanation of values into social life is certain. According to the American psychologist Milton Rokeach, values are “the persistent belief that a certain course of action or an end state is personally or socially more desirable than the average course of action or final state” (Czerwińska-Jasiewicz, 2005, p. 54). It can be concluded that for Rokeach, values constitute specific directives for setting goals and behaving desired or avoiding undesirable.

In the context of pedagogy, according to Fr. Marek Dziewiecki, the values can be described as “(...) discovered, based on psychopedagogical experience, norms and rules of conduct that enable the pupil's development and achievement of constant satisfaction with life. Values should therefore be defined on the basis of pedagogical experience. It is possible because not all ways of proceeding on the part of the charge lead to his development and satisfaction. Values are thus an empirical fact resulting from the analysis of human experience in relation to the processes of development and education. Therefore, they do not result only from philosophical, moral or religious assumptions and postulates. They are subject to empirical verification, because the behavior contrary to these values leads to disorders in the development of the charge, to causing harm to oneself and others” (Dziewiecki, 1998, p. 10).

Romuald Rybicki understands the values in a different way. The author is against the philosophical concepts that only God is the source of value. Man, who was created by God, is free and therefore creates values on behalf of God (Rybicki, 1994). Nevertheless, there are common features that describe value as something that is important and highly desired by an individual or a social group.

Wartości chrześcijańskie

Katalog wartości chrześcijańskich jest niezwykle bogaty i ma wiele cech uniwersalnych z punktu widzenia ogólnoludzkich norm postępowania. Do najważniejszych można zaliczyć miłość, wierność, uczciwość, dobroć, wyrozumiałość, chęć niesienia pomocy bliźniemu, czynność, itp. Należy zauważyć, że Chrześcijanie przyjmują „wartości ogólnoludzkie”, ale poszukują ich jeszcze większej głębi, ich pełni i integralności, poszukują sensu przekraczającego ten, który zdolny jest nadać im człowiek. Poszukuje się, bowiem w chrześcijaństwie perspektywy patrzenia na wartość, jaką ma sam Bóg (Nowak, 2008; Zwoliński, 2001).

Wartości chrześcijańskie można rozumieć wielowymiarowo, jako:

1. treści, które są czysto nadprzyrodzone, wszelkie prawdy wiary, które są niesprawdzone racjonalnie oraz to, że chrześcijaństwo to religia historyczna, a nie naturalna;
2. prawdy, które objawiane są i wprost odnoszą się do samego człowieka i jego życia. Mają one charakter antropologiczno-etyczny, np. konieczność odkupienia, grzeszność człowieka, Sąd Boży, Sakramenty;
3. wszelkiego rodzaju treści chrześcijańskie, które odgrywają rolę w życiu człowieka, dziejach ludzkości oraz kulturze (Zwoliński, 1998, s.31).

W ujęciu niemieckiego filozofa Maxa Schelera świat wartości jest bogaty i zróżnicowany. Panuje w nim ład aksjologiczny. Jego struktura jest zbudowana na podstawie związków panujących między wartościami. Jakościowe zróżnicowanie wartości ma układ hierarchiczny, każda z wartości ma rangę wyższą lub niższą od pozostałych (Galarowicz, 1997, s. 79-82). Wymieniony filozof wyodrębnia wartości religijne. Wartości religijne są wartościami osoby, to, co święte, urzeczywistnia się najpełniej w osobie Boga. Są to najwyższe wartości i są one nieporównywalne z innymi wartościami. Na drabinie wartości najniżej usytuowane są wartości hedonistyczne, biologiczne – wyżej – wartości duchowe/kulturowe i święte. Należy zauważyć, że według Schelera im wartość jest wyżej w hierarchii, tym posiada większą moc dawania kształtu i sensu wartościom, które znajdują się niżej w hierarchii. Razem wszystkie wartości stanowią system. Wyeliminowanie jednej z wartości prowadzi do dewiacji osobowości ludzkiej (Cichoń, 1996; Galarowicz, 1997).

Systematyzując wartości, Janusz Homplewicz wyróżnił wartości transcendentne i naturalne, a obie te grupy wartości podporządkował Wartości Nadrzędnej – „Bogu”.

1. transcendentne wartości wychowania: powszechny imperatyw czynienia dobra i unikania czynienia zła; postawa wiary, nadziei i miłości, idea dziecięstwa Bożego i łączności z Bogiem;

Christian values

The catalog of Christian values is extremely rich and has many universal features from the point of view of universal standards of conduct. The most important ones include love, faithfulness, honesty, kindness, forbearance, willingness to help their neighbor, helpfulness, etc. It should be noted that Christians accept universal values, but they seek their even greater depth, their fullness and integrity, and seek a meaning beyond this which man is able to give them. They are looking for the perspective of looking at the value that God himself has in Christianity (Nowak, 2008; Zwoliński, 2001).

Christian values can be understood in many dimensions as:

1. content that is purely supernatural, all truths of faith that are unverified rationally and that Christianity is an historical religion, not a natural religion;
2. truths that are revealed and that directly relate to man himself and his life. They are of an anthropological and ethical nature, eg the necessity of redemption, human sinfulness, God's judgment, the Sacraments;
3. all kinds of Christian content that play a role in human life, history of mankind and culture (Zwoliński, 1998, p. 31).

According to the German philosopher Max Scheler, the world of values is rich and varied. There is an axiological order in it. Its structure is built on the basis of relationships between values. The qualitative differentiation of values has a hierarchical system, each of the values has a higher or lower rank than the others (Galarowicz, 1997, pp. 79-82). The mentioned philosopher distinguishes between religious values. Religious values are the values of the person, what is holy is most fully realized in the person of God. These are the highest values and they are incomparable with other values. On the ladder of values, hedonistic values are lowest, and biological ones – higher – spiritual/cultural and sacred values. It should be noted that, according to Scheler, the higher the value in the hierarchy, the more powerful it has to shape and make sense of the lower values. Together all values constitute a system. The elimination of one of the values leads to the deviation of the human personality (Cichoń, 1996; Galarowicz, 1997).

By systematizing values, Janusz Homplewicz distinguished between transcendent and natural values, and he subordinated both of these groups of values to the Superior Value – “God”.

1. transcendent educational values: the universal imperative of doing good and avoiding evil; attitude of faith, hope and love, the idea of God's childhood and communion with God;
2. natural educational values, based on humanism: respect for people, human dignity, intellectual and emotional maturity (Homplewicz, 1996, p. 156).

2. naturalne wartości wychowawcze, oparte na humanizmie: szacunek dla człowieka, godność człowieka, dojrzałość intelektualna i emocjonalna (Homplewicz, 1996, s. 156).

Wartości chrześcijańskie nie są wartościami abstrakcyjnymi, istniejącymi jedynie jako ideały, są one wartościami wcielonymi w kulturę zarówno w jej wymiarze podmiotowo – osobowym jak i w wymiarze przedmiotowym. Mają one wyjątkowy wymiar praktyczny, a spisane w Dekalogu są w zasadzie instrukcją postępowania człowieka na każdy dzień jego życia. Uniwersalny charakter wartości chrześcijańskich jest oczywisty z punktu widzenia chrześcijańskiego (Wierzbicki, 2000).

W odniesieniu do wychowania w rodzinie, systemy wartości i procesy wartościowania są istotnym obszarem badań pedagogicznych. Wiele interesujących zagadnień pojawia się w takim kontekście, jak chociażby: cele wychowania określone poprzez uznawane przez rodziców wartości, wychowanie w rodzinie do wartości, warunki internalizacji wartości, nadawanie znaczeń w rodzinie, systemy wartości, a inne zjawiska życia małżeńsko-rodzinnego, specyfika przekazu wartości w rodzinie wobec innych środowisk wychowawczych (głównie szkoły i pozostałych placówek edukacyjnych). Analiza miejsca i udziału systemów wartości w procesie wychowania w rodzinie może być badawczo ujmowana na poziomie społecznym i jednostkowym. Pierwszy ukierunkowuje na poznawanie mentalności aksjologicznej grup, badanie powszechnych przekonań, różnorodności wartości w przestrzeni społecznej i ich intersubiektywne podzielenie oraz przekaz. W tym sensie można mówić przykładowo o orientacjach wychowawczych związanych z promowaniem określonych wartości w danej kulturze, o zmienności i trwałości wartości, o transformacjach wartości, szczególnie wartości moralnych – ważnych z punktu widzenia wychowania w rodzinie (Opozda, 2015, s.189-190).

Analizując omawiane zagadnienie z punktu widzenia poziomu społecznego, a nie tylko jednostkowego, nie sposób nie docenić roli i znaczenia w tym procesie instytucji oświatowych na wszystkich szczeblach edukacyjnych, w tym szczególnie przedszkola i szkoły. Wychowanie do wartości prowadzone w rodzinie nie może być ograniczone wyłącznie do środowiska rodzinnego. Szkoła wychowując młode pokolenie spełnia także olbrzymią rolę w wychowaniu do wartości. Jak wcześniej wspomniano – szkoła musi w tym względzie uwzględniać wolę rodziców. *Podstawa programowa wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej* podaje bardzo konkretne cele i przyporządkowane im wartości, ku którym zmierza proces wychowania w przedszkolu i szkole, i które muszą być uwzględniane w programach pracy tych instytucji (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 roku, Dz. U. 2017, poz.356). W świetle wymienionej *Podstawy programowej*, w kwestii wychowania do warto-

Christian values are not abstract values, existing only as ideals, they are values embodied in culture both in its subject-personal and objective dimension. They have a unique practical dimension, and written in the Decalogue, they are basically instructions for human behavior for each day of his life. The universal nature of Christian values is obvious from the Christian point of view (Wierzbicki, 2000).

With regard to family upbringing, value systems and evaluation processes are an important area of pedagogical research. Many interesting issues appear in such a context, such as: goals of education defined by values recognized by parents, education in the family to values, conditions for internalizing values, assigning meanings in the family, value systems, and other phenomena of marital and family life, the specificity of the transmission of values in the family towards other educational environments (mainly schools and other educational institutions). The analysis of the place and participation of value systems in the process of upbringing in a family can be researched at the social and individual level. The first focuses on getting to know the axiological mentality of groups, researching common beliefs, the diversity of values in the social space and their intersubjective sharing and transmission. In this sense, we can talk, for example, about educational orientations related to the promotion of certain values in a given culture, about the variability and durability of values, about transformations of values, especially moral values – important from the point of view of upbringing in a family (Opozda, 2015, pp. 189-190).

When analyzing the discussed issue from the point of view of the social level, and not only the individual level, it is impossible to underestimate the role and importance of educational institutions at all educational levels in this process, especially kindergartens and schools. Upbringing to values in the family cannot be limited solely to the family environment. By bringing up the young generation, the school also plays an enormous role in educating people to values. As mentioned before, the school must take into account the will of the parents. *The core curriculum for pre-school and general education for primary schools* provides very specific goals and values assigned to them, towards which the educational process in kindergarten and school is aimed, and which must be included in the work programs of these institutions (Regulation of the Minister of National Education of February 14, 2017, Journal of Laws 2017, item 356). In the light of the aforementioned core curriculum, in terms of education for values at school or in kindergarten, it has been assumed that it is about values perceived and understood as positive – in the sense of universal, higher and spiritual values.

Education, as Katarzyna Olbrycht emphasizes, is always education to certain values, it is they that define the goal of education and the criteria for its evaluation. According to this author, when thinking

ści w szkole czy w przedszkolu przyjęto, że chodzi o wartości postrzegane i rozumiane jako pozytywne – w znaczeniu wartości ogólnoludzkich, wyższych, duchowych.

Wychowanie, jak podkreśla Katarzyna Olbrycht, jest zawsze wychowaniem do jakichś wartości, to właśnie one wyznaczają cel wychowania i kryteria jego oceny. Zdaniem tej autorki, myśląc o wychowaniu do wartości, najczęściej wskazuje się na potrzebę zaszczepiania wartości pozytywnych – ogólnoludzkich, duchowych, dużo rzadziej zaś wartości osobowych czy chrześcijańskich. Dużą estymą cieszą się wartości społeczne i kulturowe. Jednak wartości te są niezwykle rzadko precyzowane (Olbrycht, 2000, s. 26-32).

Świat chrześcijańskich wartości rodziców w świetle wyników badań własnych

Uwzględniając tę szerszą, społeczną perspektywę procesu wychowania dzieci w rodzinie do wartości chrześcijańskich, na miejsce badań wybrano środowisko przedszkoli, do których uczęszczały dzieci z rodzin deklarujących przywiązanie do wartości chrześcijańskich i traktujących te wartości jako istotne w procesie wychowania. Zamierzeniem podjętych badań było poznanie roli i znaczenia chrześcijańskich wartości w wychowywaniu dzieci przez rodziców. Główny problem badań ujęto w formie pytania:

Czy i jakie znaczenie mają wartości chrześcijańskie w wychowaniu dzieci w świadomości rodziców i w ich codziennej praktyce wychowawczej? Ten główny problem uszczegółowiono w trzech pytaniach:

1. Jaki katalog wartości chrześcijańskich rodzice uznają za własne i ważne z punktu widzenia wychowania potomstwa?
2. W jakich sytuacjach społecznych rodzice najczęściej odwołują się do wartości chrześcijańskich i oczekują ich respektowania, szczególnie w środowisku szkolnym?
3. Czy przedszkole realizuje misję wychowawczą rodziców opartą na respektowaniu wartości chrześcijańskich?

Badania o charakterze diagnostycznym przeprowadzono w 6 wybranych przedszkolach samorządowych na terenie miasta Biała Podlaska i Powiatu Bialskiego w woj. lubelskim. Wybór przedszkoli do badań nie był przypadkowy. Wybrano te placówki, które od wielu lat współpracują z uczelnią położoną na terenie miasta, tj. z Państwową Szkołą Wyższą im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej. Nauczelnicy prowadzone są zajęcia na kierunku pedagogika oraz na kierunku pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna, gdzie kształcą się przyszli nauczyciele wychowania przedszkolnego i edukacji wczesnoszkolnej. Warto także podkreślić, że społeczna nauka Kościoła głoszona przez patrona Uczelni – Jana Pawła II ma istotny wpływ i implikuje misję, którą kierują się pedagodzy i studenci na tych kierunkach. Ten kontekst

from education to values, the most frequent indication is the need to instill positive values – general human, spiritual, and much less frequently personal or Christian values. Social and cultural values are highly valued. However, these values are extremely rarely specified (Olbrycht, 2000, pp. 26-32).

The world of parents' Christian values in the light of the results of own research

Taking into account this broader, social perspective of the process of educating children in a family to Christian values, the environment of kindergartens attended by children from families declaring commitment to Christian values and treating these values as important in the upbringing process was selected as the research site. The aim of the research was to learn the role and importance of Christian values in raising children by parents. The main problem of the research is presented in the form of a question:

Do and what are the significance of Christian values in bringing up children in the minds of parents and in their everyday educational practice? This main problem is detailed in three questions:

1. What catalog of Christian values do parents consider their own and important from the point view of raising offspring?
2. In what social situations do parents most often refer to Christian values and expect them to be respected, especially in the school environment?
3. Does the kindergarten fulfill the educational mission of parents based on respecting Christian values?

Diagnostic research was carried out in 6 selected self-government kindergartens in the city of Biała Podlaska and the Biała Podlaska Poviát in the Lublin Region. The choice of kindergartens for research was not accidental. The institutions that have been cooperating for many years with the university located in the city, i.e. the State Higher School of Pope John Paul II in Biała Podlaska. Diagnostic research was carried out in 6 selected self-government kindergartens in the city of Biała Podlaska and the Biała Podlaska Poviát in the Lublin Region. The choice of kindergartens for research was not accidental. The institutions that have been cooperating for many years with the university located in the city, i.e. the State Higher School of Pope John Paul II in Biała Podlaska.

miał także wpływ na wybór problematyki badawczej podjętej w artykule.

Przechodząc do kwestii związanych z metodologią badań należy stwierdzić, że zdecydowano się na wybór metod ilościowych, które polegają na ilościowym opisie i analizie faktów, zjawisk i procesów (Łobocki, 2006). W badaniach zastosowano metodę sondażu diagnostycznego i technikę ankietowania. Biorąc pod uwagę cel i problemy badań w autorskim kwestionariuszu ankiety zamieszczono listę pytań dotyczącą poznania wyżej opisanej problematyki. Badania zostały przeprowadzone w okresie dwóch miesięcy w listopadzie i w grudniu 2019 roku.

Uczestnicy badań

W badaniu wzięło udział 220 rodziców, których dzieci uczęszczają do przedszkoli. W badanej grupie rodziców było 126 osób zamieszkałych na terenie miasta Biała Podlaska i 94 osoby mieszkające na terenie trzech wsi w Powiecie Białskim. Podstawowe dane demograficzne placówek przedszkolnych wraz z liczbą rodziców biorących udział w badaniu przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Podstawowe dane demograficzne przedszkoli i rodziców
Table 1. Basic demographic data of kindergartens and parents

Lp./ No.	Nazwa placówki przedszkolnej/ Name of the preschool institution	Lokalizacja/ Location	Rodzice/ Parents	
			N	%
1.	Przedszkole Samorządowe nr 15/ Local Government Kindergarten No. 15	miasto Biała Podlaska/ the city of Biała Podlaska	47	21,3
2.	Przedszkole Samorządowe nr 16/ Local Government Kindergarten No. 16	miasto Biała Podlaska/ the city of Biała Podlaska	39	17,6
3.	Przedszkole Samorządowe nr 3/ Local Government Kindergarten No. 3	miasto Biała Podlaska/ the city of Biała Podlaska	41	18,6
4.	Przedszkole w Ciciborze Dużym/ Kindergarten in Cicibór Duży	Powiat Białski/ Biała Podlaska Poviát	46	20,8
5.	Przedszkole w Leśnej Podlaskiej/ Kindergarten in Leśna Podkowa	Powiat Białski/ Biała Podlaska Poviát	32	14,5
6.	Punkt Przedszkolny w Sitniku/ Kindergarten in Sitnik	Powiat Białski/ Biała Podlaska Poviát	16	7,2
Ogółem/ Total			220	100,0

N- liczba/ N- number

Źródło: opracowanie własne.

Source: own study.

Największą grupę respondentów stanowili rodzice dzieci z Białej Podlaskiej w liczbie 126 osób, co stanowi 57,5 % w odniesieniu do wszystkich badanych osób. Udział rodziców zamieszkałych na wsi w Powiecie Białskim był mniejszy, ich liczba wyniosła 94 osoby. Ze względu na płeć, kobiety stanowiły 54%, a mężczyźni 46% badanych osób. Uwzględniając dane charakteryzujące wiek respondentów, najwięcej osób było w przedziale wiekowym od 31 do 40 lat (46%), w drugiej grupie były osoby w wieku poniżej 30 lat (26%), w kolejnej osoby powyżej 40 lat (23%), a tylko 5% respondentów powyżej 50 lat.

Jak wspomniano w pierwszej części artykułu „wartość” to pojęcie w różny sposób definiowane,

Moving on to the issues related to the research methodology, it should be stated that a decision was made to choose quantitative methods that rely on a quantitative description and analysis of facts, phenomena and processes (Łobocki, 2006). The research used the diagnostic survey method and the questionnaire technique. Taking into account the aim and problems of the research, the proprietary questionnaire includes a list of questions related to the knowledge of the above-described issues. The research was conducted over a two-month period in November and December 2019.

Research participants

220 parents whose children attend kindergartens participated in the study. The study group of parents included 126 people living in the city of Biała Podlaska and 94 people living in three villages in the Biała Podlaska Poviát. Demographic data of preschool institutions along with the levels of parents participating in the basic summaries in table 1.

The largest group of respondents were parents of children from Biała Podlaska, numbering 126 people, which is 57.5% in relation to all surveyed people. The share of parents living in the countryside in the Biała Podlaska Poviát was smaller, their number was 94 people. In terms of gender, women constituted 54% and men 46% of the respondents. Taking into account the data characterizing the age of the respondents, most people were in the age range from 31 to 40 (46%), in the second group there were people under 30 (26%), in the next group over 40 (23%), and only 5% of respondents over 50 years of age.

niemniej jednak można przyjąć, że wartość to zasady i przekonania będące podstawą przyjętych w danej społeczności norm etycznych, które mają dla człowieka bardzo duże znaczenie. W związku z powyższym pierwsze pytanie zamieszczone w kwestionariuszu ankiety miało na celu uzyskanie od respondentów odpowiedzi na pytanie: jak rozumieją wartości. Pozyskane od respondentów odpowiedzi uporządkowano i zestawiono w cztery grupy, które przedstawiono w tabeli 2. Opisy pojęcia wartości w tej tabeli ujęto w cudzysłów, ponieważ są to autorskie wypowiedzi badanych rodziców.

As mentioned in the first part of the article, "value" is a concept that is defined in various ways, but it can be assumed that value is the principles and beliefs underlying the ethical norms adopted in a given community and which are of great importance to a person. Therefore, the first question included in the questionnaire was aimed at getting the respondents' answers to the question: how do they understand the values? The responses obtained from the respondents were ordered and grouped into four groups, which are presented in table 2. Descriptions of the concept of value in this table are enclosed in quotation marks because they are the authors' statements of the surveyed parents.

Tabela 2. Rozumienie wartości przez badanych rodziców
Table 2. The parents' understanding of values

Lp./ No.	Rozumienie wartości/ Understanding values	Rodzice mieszkający w mieście/ Parents living in the city	Rodzice mieszkający na wsi/ Parents living in the countryside
		N	N
1.	„To powszechnie przyjęte ogólnoludzkie zasady i normy, którymi kieruje się człowiek w życiu”/ „These are generally accepted human principles and norms that guide a person in life”	78	66
2.	„To nakazy, które płyną od innych i których należy bezwzględnie przestrzegać”/ „These are orders that come from others and must be absolutely obeyed”	22	23
3.	„Takie postępowanie, które czyni człowieka szczęśliwym w życiu”/ „Such behavior that makes a man happy in life”	21	5
4.	„Takie postępowanie, które przynosi jednostce, bądź grupie korzyści”/ „Such behavior that brings an individual or a group of benefits”	5	-
Ogółem/ Total		126	94

Źródło: opracowanie własne.

Source: own study.

Na podstawie przedstawionych opisów wartości w tabeli 2 można stwierdzić, że ponad połowa rodziców z miasta i ponad połowa rodziców ze wsi rozumie wartości jako „powszechnie przyjęte ogólnoludzkie zasady i normy, którymi kieruje się człowiek w życiu”. Zdecydowanie mniejsza część uczestniczących w badaniu rodziców, bo tylko ponad 20 osób wartości rozumie w inny sposób jako „nakazy, które płyną od innych i których należy bezwzględnie przestrzegać”. Przy opisie, że wartości to „postępowanie, które czyni człowieka szczęśliwym w życiu” zaobserwowano różnice w odpowiedziach wśród rodziców ze względu na miejsce zamieszkania. Rozumienie wartości jako hedonizm wybrało 21 rodziców z miasta i 5 rodziców ze wsi. Najmniej badanych osób rozumie wartości jako „postępowanie, które przynosi jednostce, bądź grupie korzyści”, tak wskazało 5 rodziców z miasta, natomiast nikt z rodziców ze wsi nie identyfikuje się z tak zdefiniowanym pojęciem wartości. Należy zaznaczyć, że w tabeli 2 świadomie zaproponowano

On the basis of the presented descriptions of values in table 2, it can be concluded that more than half of the parents from the city and more than half of the parents from the countryside understand the values as “universally accepted universal principles and norms that guide people in life”. A definitely smaller proportion of the parents participating in the study, because only over 20 people understand values differently as “orders that come from others and which must be absolutely obeyed”. When describing that values are “behavior that makes a person happy in life”, differences in responses among parents due to the place of residence were observed. Understanding values as hedonism chose 21 parents from the city and 5 parents from the countryside. The fewest respondents understand values as “behavior that brings an individual or a group of benefits”, as indicated by 5 parents from the city, while none of the parents from the countryside identifies themselves with the concept of value defined in this way. It should be noted that in table 2, parents were

rodzicom potoczne ujęcie pojęcia wartości, które jednak oddaje jego powszechnie uznane znaczenie. Na podstawie pozyskanych odpowiedzi, można przyjąć, że większość rodziców, zarówno ze wsi jak i z miasta rozumie i interpretuje wartości jako powszechnie przyjęte ogólnoludzkie zasady i normy, którymi kieruje się człowiek w życiu.

Powszechnie uważa się, każdy człowiek posiada swój własny katalog wartości. Aby poznać katalog wartości badanej grupy rodziców zadano kolejne pytanie: *które wartości są dla Pani/Pana w życiu najważniejsze?* Odpowiedzi przeliczono na wskaźniki procentowe i przedstawiono w tabeli 3.

consciously offered a colloquial approach to the concept of value, which, however, reflects its commonly recognized meaning. On the basis of the obtained answers, it can be assumed that the majority of parents, both from the countryside and from the city, understand and interpret values as commonly accepted universal principles and norms that guide a person in life.

It is commonly believed that each person has his own catalog of values. In order to find out about the catalog of values of the surveyed group of parents, another question was asked: *which values are the most important for you in your life?* The responses were converted into percentages and presented in table 3.

Tabela 3. Najważniejsze wartości wśród badanych rodziców
Table 3. The most important values among the surveyed parents

Lp./ No.	Najważniejsze wartości/ The most important values	Rodzice mieszkający w mieście/ Parents living in the city	Rodzice mieszkający na wsi/ Parents living in the countryside
		%	%
1.	Zdrowie/ Health	76,0	77,0
2.	Szczęśliwa rodzina/ Happy family	71,0	80,0
3.	Uczciwość/ Honesty	57,0	57,0
4.	Miłość bliźniego/ Love of neighbor	59,0	54,0
5.	Miłość do Boga/ Love for God	69,0	78,0
6.	Miłość do własnych dzieci/ Love for your own children	100,0	100,0
7.	Przyjaźń (bliskie koleżeństwo)/ Friendship (close camaraderie)	32,0	21,0
8.	Wolność, niezależność/ Freedom, independence	43,0	28,0
9.	Niezależność finansowa/ Financial independence	89,0	94,0
10.	Sukces zawodowy/ Financial independence	70,0	36,0
11.	Wykształcenie własnych dzieci/ Education of your own children	86,0	81,0
12.	Prestiż społeczny/ Social prestige	49,0	40,0
13.	Pomoc innym i altruizm/ Helping others and altruism	54,0	51,0

Wskaźniki procentowe nie sumują się do 100%, ponieważ respondenci wskazywali na kilka najważniejszych ich zdaniem wartości/ The percentages do not add up to 100% because the respondents indicated several the most important values in their opinion

Źródło: opracowanie własne.

Source: own study.

Dane przedstawione w tabeli 3 wskazują hierarchię wartości dokonaną przez rodziców. Zdecydowanie najważniejszą wartością wskazaną przez badaną grupę rodziców, i to zarówno ze wsi, jak i z miasta, jest miłość do własnych dzieci (100%). Ten katalog najważniejszych w życiu wartości badani uzupełnili także zdrowiem (76,0% i 77,0%) i szczęściem w rodzinie (71,0% i 80,0%). Dla ponad połowy badanych uczciwość jest ważną wartością (57,0% i 52,0%), jednocześnie warto zwrócić uwagę, że badani rodzice jako wyjątkowo ważną dla nich wartość wybrali niezależność finansową (prawie 90,0 % zarówno na wsi, i w mieście) oraz wykształcenie własnych dzieci (86,0% w mieście i 81,0% na wsi). Sukces zawodowy jest natomiast wartością wyżej cenioną przez rodziców z miasta (70,0%), podobnie jak prestiż społeczny (53%). Szczególną uwagę wdrożyć należy na wskazania dokonane

The data in table 3 show the hierarchy of values made by the parents. By far the most important value indicated by the surveyed group of parents, both from the countryside and from the city, is love for one's own children (100%). The respondents also supplemented this catalog of the most important values in life with health (76.0% and 77.0%) and family happiness (71.0% and 80.0%). For more than half of the respondents, honesty is an important value (57.0% and 52.0%), at the same time it is worth noting that the surveyed parents chose financial independence as an extremely important value (almost 90.0% both in the countryside and in the city) and educating one's own children (86.0% in the city and 81.0% in the countryside). On the other hand, professional success is a value appreciated by parents from the city (70.0%), as is social prestige (53%). Particular attention should be paid to the in-

przez badanych rodziców dotyczące takich wartości jak miłość do Boga, miłość bliźniego oraz pomoc innym i altruizm. Miłość do Boga zajmuje bardzo wysoką pozycję w hierarchii wartości, szczególnie wśród rodziców mieszkających na wsi (78,0%). Można przypuszczać, że ta wartość o charakterze religijnym będzie wyraźnie skorelowana z miłością do innych ludzi oraz niesieniem bliźnim pomocy. Jednakże miłość do bliźnich (59,0% i 54,0%), jak i niesienie pomocy oraz altruizm (54,0% i 51,0%), zarówno wśród rodziców ze wsi, jak i z miasta, zajmuje niższą pozycję niż np. wykształcenie dzieci, czy też niezależność finansowa. Na uwagę zasługuje również fakt, że takie wartości jak przyjaźń i wolność nie zostały przez rodziców wybrane jako priorytetowe. Wśród rodziców dzieci ze wsi, kategoria wolność (28,0%) i przyjaźń (21,0%) osiągnęły najniższy poziom wskazań.

W toku dalszej analizy wyników badań weryfikacji poddano stosunek badanej grupy rodziców do wartości chrześcijańskich, i opracowane odpowiedzi przedstawiono w kolejnej tabeli 4.

Tabela 4. Stosunek rodziców do wartości chrześcijańskich
Table 4. Parents' attitude to Christian values

Lp./ No.	Stosunek rodziców do wartości chrześcijańskich/ Parents' attitude to Christian values	Rodzice mieszkający w mieście/ Parents living in the city	Rodzice mieszkający na wsi/ Parents living in the countryside
		N	N
1.	Kieruję się nimi w życiu/ I follow them in my life	75	65
2.	Są dla mnie bardzo ważne/ They are very important to me	35	29
3.	Nie kieruję się nimi w życiu/ I am not guided by them in my life	15	-
4.	Nie mają dla mnie żadnego znaczenia/ They don't matter to me	5	-
Ogółem/ Total		126	94

Źródło: opracowanie własne.

Source: own study.

Dane w powyższej tabeli wskazują, że ponad połowa badanych rodziców mieszkających w mieście, jak na wsi stwierdziła, że w życiu kieruje się chrześcijańskimi wartościami. Różnice w odpowiedziach między rodzicami z dwóch środowisk zaobserwowano w punkcie nr 3 i nr 4 w tabeli 4, okazało się, że nikt z rodziców mieszkających na wsi nie wymienił, że „Nie kieruje się nimi w życiu”, chodzi o wartości chrześcijańskie oraz, że „Nie mają dla mnie żadnego znaczenia”. W tym miejscu warto zauważyć, że na te same pytania niewielka liczba rodziców z miasta udzieliła przeciwstawnych odpowiedzi. Warto też podkreślić, że badania zostały przeprowadzone wśród grupy chętnych rodziców, którzy zadeklarowali, że identyfikują się z wartościami i kulturą chrześcijańską. Porównanie przytoczonych odpowiedzi potwierdza wprawdzie ważność tych deklaracji dla bardzo dużej grupy rodziców. Jednakże paradoksalnie część ankietowanych uznała, że wartości religijne są mniej lub nie istotne w ich życiu.

Kolejne pytanie zamieszczone w kwestionariuszu ankiety miało na celu pozyskanie informacji na temat

dications made by the surveyed parents regarding such values as love for God, love of neighbor, help to others and altruism. Love for God occupies a very high position in the hierarchy of values, especially among parents living in the countryside (78.0%). It can be assumed that this religious value will be clearly correlated with love for other people and with helping others. However, love for neighbor (59.0% and 54.0%), as well as helping and altruism (54.0% and 51.0%), both among parents from the countryside and from the city, occupies a lower position than e.g. children's education, or financial independence. It is also worth noting that such values as friendship and freedom were not chosen by parents as priorities. Among parents of children from rural areas, the categories of freedom (28.0%) and friendship (21.0%) achieved the lowest level of indications.

In the course of further analysis of the research results, the attitude of the studied group of parents to Christian values was verified, and the developed responses are presented in the next table 4.

The data in the table above show that more than

half of the surveyed parents living in the city, as in the countryside, stated that they are guided by Christian values. Differences in responses between parents from two backgrounds were observed in items 3 and 4 in table 4, it turned out that none of the parents living in the countryside mentioned that "They are not guided by them in life", it is about Christian values and, that "They don't matter to me. At this point, it is worth noting that to the same questions, a small number of city parents gave opposite answers. It is also worth emphasizing that the research was conducted among a group of willing parents who declared that they identified with Christian values and culture. The comparison of the cited answers confirms the importance of these declarations for a very large group of parents. However, paradoxically, some respondents believed that religious values are less or not important in their lives.

The next question included in the questionnaire was to obtain information on the situations in which parents refer to Christian values in raising

sytuacji, w których rodzice kierują się/odwołują się do wartości chrześcijańskich w wychowaniu dzieci. Odpowiedzi na to pytanie przedstawiono w tabeli 5.

children. The answers to this question are presented in table 5.

Tabela 5. Sytuacje, w których rodzice odwołują się do wartości chrześcijańskich w wychowaniu dzieci
Table 5. Situations in which parents refer to Christian values in raising children

Lp./ No.	Kategorie odpowiedzi/ Response categories	Rodzice mieszkający w mieście/ Parents living in the city	Rodzice mieszkający na wsi/ Parents living in the countryside
		%	%
1.	Chrzest dziecka/ Child's baptism	99,0	99,0
2.	I Komunia św. dziecka/ First Holy Communion child	99,0	99,0
3.	Sakrament Bierzmowania dziecka/ Baby Confirmation	95,0	99,0
4.	Uczestnictwo dzieci w praktykach religijnych/ Participation of children in religious practices	68,0	81,0
5.	Uczestnictwo dzieci w zajęciach z religii w przedszkolu/szkole/ Participation of children in religion classes in kindergarten / school	81,0	91,0

Wskaźniki procentowe nie sumują się do 100%, ponieważ respondenci wskazywali na kilka najważniejszych ich zdaniem sytuacji/ The percentages do not add up to 100% because the respondents indicated several the most important situations in their opinion.

Źródło: opracowanie własne.
Source: own study.

Z analizy powyższych danych wynika, że rodzice przywiązują bardzo dużą wagę do takich aktów, które wprowadzają ich potomstwo do grupy społecznej opartej na wartościach religijnych. Prawie 100 % rodziców ze wsi i z miasta uznaje chrzest, I Komunię św. oraz sakrament bierzmowania jako warunek *sine qua non* przynależności do grupy wyznającej wartości religijne, co jest zgodne z teologią chrześcijańską. Równie wysoki stopień akceptacji rodziców uzyskało uczestnictwo dzieci w zajęciach z religii realizowanych w przedszkolach i szkołach. Można jednocześnie zauważyć, że stopień tej akceptacji jest wyższy wśród rodziców ze wsi (91,0%) i niższy w środowisku rodziców z miasta (81,0%). Analizując odpowiedzi rodziców w tej części badania warto zauważyć stosunek badanych rodziców do praktyk religijnych. Widać tu wyraźny spadek zainteresowania rodziców uczestnictwem dzieci w praktykach religijnych. Jest to szczególnie widoczne w opinii rodziców z miasta, którzy tylko w wymiarze 68,0% uznali, że uczestnictwo dzieci w praktykach religijnych jest ważnym elementem w procesie wychowania dzieci do wartości chrześcijańskich. Prawo do wychowania dzieci w rodzinie zgodnie z wartościami chrześcijańskimi jest w polskim systemie prawnym zagwarantowane konstytucyjnie. Także prawo oświatowe gwarantuje rodzicom i dzieciom, że szkoła będzie w procesie wychowawczym respektować wartości religijne zgodnie z oczekiwaniami rodziców. W preambule do ustawy Prawo oświatowe z 14 grudnia 2016r., znajduje się zapis, że „oświata w Polsce stanowi wspólne dobro całego społeczeństwa. Zaś nauczanie i wychowanie – respektując chrześcijański system wartości – za podstawę przyjmuje uniwersalne zasady etyki” (Dz. U. 2017, poz. 59).

From the data analysis of the data, reports place great importance on such tests, which bring their offspring into a social group based on religious values. Almost 100% of parents from the countryside and the city are baptized, First Holy Communion and the sacrament of confirmation as a *sine qua non* condition of belonging to a group professing religious values, which is consistent with Christian theology. An equally high degree of parental acceptance teaching children to pupils in religion classes in kindergartens and schools. It can also be noticed that the degree of this acceptance is higher among parents from rural areas (91.0%) and lower among parents from the city (81.0%). When analyzing the parents' responses in this part of the study, it is worth noting the parents' attitude to religious practices. There is a clear decline in parents' interest in the participation of their children in religious practices. This is particularly evident in the opinion of parents from the city, who only 68.0% considered that the participation of children in religious practices is an important element in the process of educating children to Christian values. The right to raise children in a family in accordance with Christian values is constitutionally guaranteed in the Polish legal system. Educational law also guarantees parents and children that the school will respect religious values in the educational process in line with the parents' expectations. In the preamble to the Education Law of December 14, 2016, there is a provision that "education in Poland is a common good for the entire society. And teaching and upbringing – respecting the Christian system of values – takes as its basis universal ethical principles" (Journal of Laws 2017, item 59).

W ostatniej części badania poproszono respondentów o wyrażenie opinii na temat roli przedszkola/szkoły w procesie wychowania dzieci do wartości chrześcijańskich uznanych jako priorytetowe przez rodziców. Odpowiedzi respondentów przedstawiono w tabeli 6.

In the last part of the survey, respondents were asked to provide opinions on the role of school / school in the process of educating children to values considered as priorities by parents. The responses of the responses are presented in table 6.

Tabela 6. Miejsce i rola przedszkola/szkoły w edukacji do wartości chrześcijańskich
Table 6. Place and role of kindergarten / school in education to Christian values

Lp./ No.	Kategorie odpowiedzi/ Response categories	Rodzice mieszkający w mieście/ Parents living in the city	Rodzice mieszkający na wsi/ Parents living in the countryside
		%	%
1.	Przedszkole/szkoła w stopniu bardzo dobrym uzupełniają rodzinę w wychowaniu do wartości chrześcijańskich/ The kindergarten / school very well complements the family in bringing up Christian values.	71,0	77,0
2.	Przedszkole/szkoła nie wspiera rodziny w wychowaniu do wartości chrześcijańskich/ The kindergarten / school does not support the family in bringing up Christian values.	11,0	8,0
3.	Przedszkole/szkoła przejawia zbyt mało inicjatyw wspierających rodzinę w wychowaniu dzieci do wartości chrześcijańskich/ The kindergarten / school shows too few initiatives supporting the family in educating children to Christian values.	5,0	15,0
4.	Przedszkole/szkoła zdominowała rodzinę w wychowaniu do wartości chrześcijańskich/ The kindergarten / school dominated the family in bringing up Christian values.	13,0	0,0
Ogółem/ Total		100,0	100,0

Źródło: opracowanie własne.
Source: own study.

Analizując odpowiedzi na ostatnie z postawionych rodzicom pytań można wnioskować, że między rodzicami i szkołą istnieje symbioza w procesie wychowawczym. Wszak rodzice dzieci z miasta i ze wsi w ponad 70% wskazali, że w przedszkolach i szkołach są nie tylko respektowane oczekiwania rodziców związane z wychowaniem dzieci do wartości chrześcijańskich, ale te placówki edukacyjne inicjują warunki do takiego wychowania. Jednocześnie 15 % rodziców ze wsi oczekuje jeszcze większego zaangażowania szkoły w tym obszarze działania. Natomiast warto zauważyć, że 13 % rodziców z miasta uznało, że przedszkole/szkoła stała się dominująca wobec rodziny w procesie edukacji do wartości chrześcijańskich. W tym zakresie nikt z rodziców dzieci ze wsi nie miał zastrzeżeń wobec szkoły.

Wnioski

Analizując wyniki badań przeprowadzonych wśród rodziców dzieci w wieku przedszkolnym z wybranych przedszkoli z terenu miasta Biała Podlaska i wsi Powiatu Białskiego nasuwają się następujące wnioski.

Analyzing the answers to the last of the questions put to parents, it can be concluded that there is a symbiosis between the parents and the school in the educational process. After all, over 70% of parents of children from the city and the countryside indicated that in kindergartens and schools, not only are parents' expectations related to bringing up their children to Christian values respected, but these educational institutions create conditions for such upbringing. At the same time, 15% of rural parents expect even greater involvement of the school in this area of activity. However, it is worth noting that 13% of parents from the city decided that the kindergarten/school had become dominant in relation to the family in the process of education to Christian values. In this respect, none of the parents of rural children had any objections to the school.

Conclusions

Analyzing the results of the research conducted among parents of preschool children from selected kindergartens in the city of Biała Podlaska and the village of the Biała Podlaska Poviát, the following conclusions can be drawn.

- Badani rodzice deklarują w zdecydowanej większości przywiązanie do wartości chrześcijańskich.
- Prawie wszyscy rodzice mają świadomość roli i znaczenia wartości chrześcijańskich, które nadają kierunek i sens w życiu.
- Rodzice, do wartości o priorytetowym znaczeniu zaliczają te, które determinują ich życie w rodzinie. Zaliczają do nich szczególnie miłość do potomstwa, szczęście w rodzinie, zdrowie.
- Wartości o charakterze religijnym mają bardzo duży wpływ na decyzje rodziców związane z wychowaniem potomstwa.
- Proces wprowadzenia w wartości chrześcijańskie jest dla rodziców szczególnie ważny w zakresie praktyki religijnej, czyli wypełniania ustanowionych i przyjętych w Kościele sakramentów. Wydaje się jednak, że dla badanych rodziców mają one głównie charakter deklaracyjny i obrzędowy. Z badań wynika, że rodzice szczególną wagę przywiązują do chrztu czy też I Komunii świętej dziecka. Jednocześnie jednak w hierarchii wartości dla części rodziców zarówno ze wsi jak i z miasta, miłość do Boga i ludzi znalazła się za takimi priorytetami jak niezależność finansowa czy też wykształcenie dzieci. Podobną rozbieżność w deklarowanym przywiązaniu do wartości chrześcijańskich, a ich wypełnianiu można zauważyć w kontekście uczestnictwa dzieci w praktykach religijnych i zajęciach z religii. Z badań wynika, że nie dla wszystkich rodziców z miasta są to istotne wyznaczniki wychowania do wartości chrześcijańskich. Niestety, także tylko przez około 50% rodziców ze wsi i z miasta, pomoc innym i altruizm została wybrana jako wartość, co jest w wyraźnej sprzeczności ze społeczną nauką Kościoła.
- Przedszkole/szkoła w opinii badanych jest ważną instytucją społeczną wspomagającą wysiłki rodziców w wychowywaniu dzieci zgodnie z wartościami chrześcijańskimi.
- W kwestiach zasadniczych, sprecyzowanych w pytaniach badawczych stwierdzono zgodność opinii rodziców z miasta i ze wsi. Odnotowano jednak pewne różnice między odpowiedziami rodziców ze środowisk wiejskich i miejskich - dotyczyły one np. wyboru ważnych dla rodziców wartości. Tylko dla ok. 20 rodziców ze wsi, przyjaźń i wolność były ważnymi wartościami. Rodzice ze wsi nie kwestionowali natomiast roli przedszkola/szkoły w realizowaniu wychowawczej misji do wartości chrześcijańskich, a 13 % rodziców z miasta uważało, że przedszkole/szkoła zdominowała rodzinę w tym zakresie.

Autorki podejmując badania miały świadomość, że ich charakter jest wycinkowy i może stanowić jedynie punkt wyjścia do pogłębionych, dalszych badań z tej niewątpliwie ważnej tematyki jaką jest wychowanie dzieci do wartości chrześcijańskich.

- Most of the surveyed parents declare commitment to values Christian.
- Almost all parents are aware of the role and importance of the Christian values they have and that they give direction and meaning to life.
- Parents, among the values of priority importance, include those that determine their life in the family. They include love for children, family happiness and health.
- Religious values have a great influence on parents' decisions related to raising their offspring.
- The process of introducing into Christian values is especially important for parents in the field of religious practice, i.e. the fulfillment of the sacraments established and accepted in the Church. It seems, however, that for the surveyed parents, they are mainly declarative and ritual. Research shows that parents pay special attention to their child's baptism or First Communion. At the same time, however, in the hierarchy of values for some parents, both from the countryside and from the city, love for God and people was placed behind such priorities as financial independence or the education of children. A similar discrepancy in the declared commitment to Christian values and their fulfillment can be noticed in the context of children's participation in religious practices and classes in religion. The research shows that not all city parents consider these important determinants of their upbringing to Christian values. Unfortunately, also only about 50% of rural and city parents chose to help and altruism as a value, which is in clear contradiction to the social teaching of the Church.
- According to the respondents, the kindergarten / school is an important social institution supporting the efforts of parents to raise their children in accordance with Christian values.
- In terms of basic issues, specified in the research questions, the opinion of parents from the city and the countryside was consistent. However, there were some differences between the responses of parents from rural and urban environments - they concerned, for example, the choice of values important for parents. For only about 20 rural parents, friendship and freedom were important values. On the other hand, parents from the countryside did not question the role of the kindergarten / school in carrying out the educational mission to Christian values, and 13% of parents from the city believed that the kindergarten / school dominated the family in this respect.

While undertaking the research, the authors were aware that their character is fragmentary and can only be a starting point for in-depth, further research on this undoubtedly important topic, which

Konkludując warto podkreślić, że życie ludzi pozbawione wartości moralnych staje się odhumanizowane i aspołeczne. Historia ludzkości, choćby ta z ostatniego stulecia, dostarcza na tę tezę wiele dowodów i przykładów. Dla ludzi wierzących w Boga wartości chrześcijańskie są szczególnie ważne w ich życiu i w relacji do drugiej osoby. Katalog wartości chrześcijańskich jest już od ponad dwóch tysięcy lat drogowskazem i skarbnią podpowiedzi jak znaleźć równowagę pomiędzy tym, co daje człowiekowi poczucie szczęścia i powodzenia w codziennym bytowaniu, a tym co ma charakter transcendentny. W naszym kręgu kulturowo-cywilizacyjnym wartości chrześcijańskie wyjątkowo silnie są umocowane w rodzinie. To właśnie w rodzinie dokonuje się pierwsza i jakże istotna transmisja i wprowadzenie dziecka w świat wartości. Niewątpliwie wśród instytucji społecznych szkoła jest kolejnym, niemniej ważnym, środowiskiem uczestniczącym w tym procesie. Ważne jest jednak, by w pogoni za tym co daje poczucie stabilności, szczęścia i ogólnego dobrostanu, świat wartości chrześcijańskich nie został sprowadzony jedynie do gestów, zwyczajów i obrzędowości.

is the education of children to Christian values. In conclusion, it is worth emphasizing that people's lives, devoid of moral values, become dehumanized and anti-social. The history of mankind, even that from the last century, provides many proofs and examples for this thesis. For people who believe in God, Christian values are especially important in their lives and in relation to another person. For over two thousand years, the catalog of Christian values has been a signpost and a treasury of tips on how to find a balance between what gives a person a sense of happiness and success in everyday life, and what is transcendent. In our cultural and civilization circle, Christian values are exceptionally strongly anchored in the family. It is in the family that the first and particularly important transmission and introduction of the child into the world of values takes place. Undoubtedly, among social institutions, school is another, no less important, environment participating in this process. It is important, however, that in pursuit of what gives a sense of stability, happiness and general well-being, the world of Christian values is not reduced only to gestures, customs and rituals.

Literatura/References:

1. Cichoń, W. (1996). *Wartości-człowiek-wychowanie, zarys problematyki aksjologiczno-wychowawczej*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
2. Czerwińska-Jasiewicz, M. (2005). *Rozwój psychiczny młodzieży a jej koncepcje dotyczące Własnego życia*. Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Psychologii PAN.
3. Dziewiecki, M. (1998). Wychowanie ku wartościom. *Wychowawca*, nr 1, s. 9-11.
4. Homplewicz, J. (1996). *Etyka pedagogiczna*. Rzeszów: Wydawnictwo WSP.
5. Galarowicz J. (1997). *W drodze do etyki wartości. Fenomenologiczna etyka wartości*. Kraków: Wydawnictwo PAT.
6. Homplewicz, J. (1996). *Etyka pedagogiczna*. Rzeszów: Wydawnictwo WSP.
7. Łobocki, M. (2006). *Metody i techniki badań pedagogicznych*. Kraków: Wydawnictwo „Impuls”.
8. Nowak, M. (2008). *Teorie i koncepcje wychowania*. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.
9. Olbrycht, K. (2000). Dlaczego boimy się wartości w wychowaniu? *Edukacja i Dialog*, nr 2, s. 26-32.
10. Opozda, D. (2015). Problem wartości i wartościowania w procesie wychowania dziecka w rodzinie – niektóre kwestie perspektywie metodologicznej. *Pedagogia Christiana*, 2/36, s. 189-190.
11. Rybicki, R. (1994). *Wprowadzenie do pedagogiki chrześcijańskiej*. Częstochowa-Warszawa: Wydawca: Kuria Metropolitalna.
12. Stróżewski, W. (1981). *Istnienie i wartość*. Kraków: Wydawnictwo Znak.
13. Wierzbicki, A. (2000). Uniwersalizm wartości chrześcijańskich. *Wychowawca*, nr 2, s.32-33.
14. Zwoliński, A. (1998). Obecność wartości chrześcijańskich. *Wychowawca*, nr 4 (64), s.30- 32.
15. Zwoliński, A. (2001). Wartości chrześcijańskie a polityka u progu III tysiąclecia. *Zeszyty Historyczno-Teologiczne Collegium Resurrectianum*, nr 7, s. 163-174.
16. Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe (Dz. U. 2017, poz. 59).
17. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017r.w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej (Dz. U. 2017, poz. 356).